

מטלת מנחה (ממ"ן) 11

קורס: 10535 - זכויות האדם ביחסים הבין-לאומיים

1. ליברליזם מול ריאליזם

א) שתי הגישות בחקר היחסים הבינלאומיים

הליברליזם מתמקד באינדיבידואלים. תושביה ואזרחיה של המדינה, הוא הנושא החשוב ביותר מבחינת אופי השלטון וצורת המשטר, מבחינת הפוליטיקה הפנימית, וגם מבחינת יחסי החוץ. גישה זו גורסת כי יש למעשה להגן על האדם הפשוט ("האזרח הקטן") מפני הכוונה של מוסדות השלטון הריבוניים, וזאת בשל העובדה שמתן כוח רב יותר לאותם מוסדות שלטון מהווה גזלת חירויות בסיסיות להן זכאי כל אדם מעצם היותו אדם מחד ואזרח או תושב המדינה מאידך. מבחינה אטימולוגית, עצם המילה נגזר מן המילה הלטינית 'ליבר' (liber), שפירושה "אדם חופשי" או "מי שאינו עבד".

לפי הליברליזם, התנהגות אנושית שלילית ברמת האינדיבידואל (בין אם ברמת ההתנהלות והאינטראקציות היומיומיות ובין אם ברמת הפשיעה והאלימות בין אדם לאדם), וברמת המדינה (לדוגמה מלחמה או אנרכיה) אינה דבר קבוע ובלתי נמנע, אלא תוצאה של התנהלות לוקה בחסר ופסולה של מוסדות השלטון הריבוניים (Young, 2002, pp. 24-25). בכל הנוגע למדיניות החוץ, מאמין הליברליזם בגישת אי-ההתערבות. מתוך אותה ספקנות בתועלתן של מלחמות ומעורבות מיותרת, כביכול, בסכסוכים זרים ובברירות הגנה. הליברליזם גורס שעל כל מדינה להתמקד באזרחים שלה, ולאפשר למדינות אחרות להתמקד באזרחיהן שלהן. מכאן; זכויות האדם בכל מדינה אינן מעניינה של הקהילה הבינלאומית, אלא של מוסדות השלטון של אותה מדינה בלבד, הביטוי הבולט ביותר ליחסה של הגישה הליברלית לזכויות אדם מחוץ לגבולות המדינה, ולכישלונה למעשה בזירה זו, היה התנהלותם של בעלות הברית מן המערב במהלך מלחמת-העולם השנייה, תוך שהן מתעלמות ברמה הפרקטית ממחנות המוות ומהניסיון להשמדת עמים (לדוגמה, בהימנעות מהפצצת פסי הרכבת אשר הובילו אל מחנה ההשמדה אושוויץ-בירקנאו גם לאחר שנודע למערב על המתרחש שם בפועל).

הריאליזם ביחסים הבינלאומיים נולד בעקבות הביקורות הנוקבות על הגישה הליברלית וזאת לאחר שנודע היקפן של זוועות מלחמת-העולם השנייה, ובפרט שואת יהודי אירופה. הגישה טוענת כי המאמינים בליברליזם אינם מציאותיים (מכאן גם האטימולוגיה של הריאליזם - מן המילה real באנגלית שפירושה "אמיתי" או "מציאותי") והם מתעלמים לחלוטין מהנושא החשוב של **העוצמה הפוליטית**. הגישה מתבססת על ההנחה כי הפוליטיקה ביסודה היא מאבק על כוח ועמדה בין מדינות, ושביניהן נוצרים קונפליקטים בעקבות האינטרסים הלאומיים של כל אחת מהן בנפרד, וקונפליקטים אלה יכולים בהחלט לסתור זה את זה. מכאן נובע; מלחמה היא תרחיש בלתי-נמנע, הנובע מעצם זכותן של מדינות לתבוע את הזכות לממש את האינטרסים הלאומיים שלהם, גם כאשר הדבר כרוך ב"משחקי עוצמה" מול מדינה אחרת (Donnelly, 1998b, pp. 30-31).

בניגוד לליברליזם, הריאליזם אינו מתמקד ב"חלק" (האינדיבידואל) אלא ב"שלם" (המדינה עצמה). בגישה הזאת, לא אמורה להתקיים סמכות פוליטית כלשהי שעל המדינה לתת לה דין וחשבון על מעשיה, וזאת כל עוד מעשים אלה נעשים לשם הישרדות המדינה והמנהיג, כמו גם קידום האינטרסים שלהם. הריאליזם אינו סותר בהגדרתו את עקרונות החירות והשוויון של הליברליזם, אך מסייג אותם בכך שעליהם לשרת את תועלתה העצמית של המדינה ולא של האינדיבידואל. המסקנה הנובעת מכאן; התערבות בענייניה הריבוניים של מדינה אחרת אינה פסולה כלל וכלל, אם המדינה המתערבת מפיקה מכך תועלת.

בקורת על ההבחנה בין שתי הגישות :

בן נפתלי ושני מביעים ביקורת על ההבחנה בין שתי הגישות. לטענתם מדובר בהפרדה מלאכותית ולא בהפרדה טבעית. לדוגמה הם מביאים את נושא הקמת מוסדות בתוך המדינה, שעלולים לפגוע באינטרס הלאומי. לגרסתם, אינטרס לאומי אינו דבר קבוע, אלא נתון לשינויים התלויים בתקופת הזמן ובאנשים